NORAKSTS
Lieta Nr.A42292206
SKA – 56/2009

S P R I E D U M S

Rīgā 2009.gada 26.martā

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore V. Krūmiņa
senators A.Guļāns
senators J.Neimanis

piedaloties pieteicējai V.B.,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc V.B. pieteikuma par Ieslodzījuma vietu pārvaldes faktiskās rīcības rezultātā nodarīto mantisko zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzinājumu, sakarā ar V.B. kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 16.jūnija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] V.B. ir vērsusies Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu, kurā lūgusi piedzīt no Valmieras cietuma kompensāciju Ls 269,36 par neizsniegto bezmaksas formas tērpu un citiem dienesta pienākumu izpildei nepieciešamajiem piederumiem, kā arī atlīdzinājumu par morālo kaitējumu Ls 1000.

[2] Administratīvā rajona tiesa ar 2006.gada 7.decembra spriedumu noraidīja pieteikumu daļā par mantisko zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzinājumu, kas nodarīts ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes faktisko rīcību, nenodrošinot pieteicēju ar formas tērpu un tā piederumiem laikā no 2000.gada 1.janvāra līdz 2005.gada 1.janvārim, kā arī izbeidza tiesvedību daļā par mantisko zaudējumu atlīdzinājumu, kas nodarīts ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes faktisko rīcību, 2006.gadā neizsniedzot pieteicējai formas tērpa piederumus.

[3] Izskatījusi lietu sakarā ar pieteicējas apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2008.gada 16.jūnija spriedumu apmierināja pieteikumu daļā un atzina par prettiesisku Ieslodzījuma vietu pārvaldes faktisko rīcību, laikā no 2000.gada 1.janvāra līdz 2005.gada 1.janvārim neizsniedzot pieteicējai formas tērpu un tā piederumus. Tiesa uzlika pienākumu Ieslodzījuma vietu pārvaldei atlīdzināt pieteicējai mantiskos zaudējumus Ls 233,91, kas nodarīti ar faktisko rīcību. Tiesa atzina par nepamatotu un noraidīja pieteikumu daļā par mantiskā zaudējuma Ls 35,46 un morālā kaitējuma Ls 1000 atlīdzinājumu. Tiesa atcēla Administratīvās rajona tiesas spriedumu daļā, ar kuru izbeigta tiesvedība lietā daļā par Ieslodzījuma lietu pārvaldes faktisko rīcību, 2006.gadā pieteicējai neizsniedzot formas tērpu un tā piederumus, mantisko zaudējumu un morālā kaitējuma atlīdzinājumu par šo faktisko rīcību, un šajā daļā lietu nodeva izskatīšanai pēc būtības Administratīvajai rajona tiesai. Spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Lietā ir konstatējama atbildētāja prettiesiska faktiskā rīcība, jo pieteicējai bija tiesības saņemt formas tērpu un tā piederumus dienesta pienākumu pildīšanai.

[3.2] Pieteicēja lūgusi atlīdzināt arī morālo kaitējumu Ls 1000, kas radies iestādes prettiesiskas rīcības dēļ. Apelācijas instances tiesas sēdē pieteicēja, pamatojot šādu prasījumu, norādīja, ka iestāde 10 gadu garumā, ierēdņiem neizsniedzot formas tērpus atbilstoši noteikumiem, ir ņirgājusies par pieteicēju. Pieteicēja arī norādīja, ka tādējādi kaitējums nodarīts visai pieteicējas ģimenei, tā kā viņa bija spiesta tērēt ģimenes budžeta līdzekļus dienesta vajadzībām.

Konkrētajā gadījumā nav saskatāms minētais pamats morālā kaitējuma atlīdzināšanai atbilstoši Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 9.pantam. Personas ciešanas var izpausties personas morālos pārdzīvojumos par pāridarījumu. Pieteicēja, pamatojot savu prasījumu, tomēr vairāk sliecās uz mantisko zaudējumu, kas tādējādi radījis arī morālas ciešanas. Mantisks zaudējums personai var radīt pārdzīvojumu, tomēr tā novēršana vai atlīdzināšana rezultējas, atlīdzinot tieši mantisko zaudējumu, proti, atlīdzinot to, ko personai bija nepieciešams nepamatoti tērēt (zaudēt) tieši no saviem ienākumiem. Pieteicēja arī nenorādīja uz kādiem vēl citiem konkrētiem papildu apstākļiem, kas šo zaudējumu rezultātā radušies. Līdz ar to pieteikums daļā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu Ls 1000 nav pamatots un ir noraidāms.

[4] Par apgabaltiesas spriedumu pieteicēja ir iesniegusi kasācijas sūdzību. Kasatore norāda, ka tik pat nozīmīgs kā mantiskais zaudējums ir arī morāls aizskārums, ilgstošā laikā neizsniedzot formas tērpu un tā piederumus pilnībā, kā to nosaka Ministru kabineta noteikumi. Norādīts, ka atbilstoši Civillikuma 5.pantam tiesai ir jāvadās pēc taisnības un

likumības principiem. Morālā kaitējuma atlīdzībai ir jābūt tādai, lai vainīgais saprastu, ka tā rīkoties nedrīkst un likt saprast, ka par morālo kaitējumu ir jābūt kompensācijai no iestādes puses. Bija notikusi ņirgāšanās, jo sieviešu formas tērpa vietā tika izsniegti vīriešu formas tērpi, par ko liecina lietas materiāli. Formas tērpa un tā piederumu neizsniegšana notika ilgstoši un ir konstatējama cēloņsakarība starp iestādes faktisko rīcību un nodarīto morālo kaitējumu.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 150.pantam pieteicējam nav jāpierāda apstākļi, ar kuriem tas pamato savu prasījumu. Morālā kaitējuma nodarījums tiek uzskatīts par pierādītu, ja ir pierādīts tiesību un interešu aizskārums. Morālā kaitējuma gadījumā personai nav jāpierāda tā apmērs, bet gan tas ir konstatējams.

[5] Ar Senāta Administratīvo lietu departamenta senatoru kolēģijas 2008.gada 12.decembra lēmumu ir ierosināta kasācijas tiesvedība par apgabaltiesas spriedumu daļā, kurā noraidīts pieteikums daļā par morālā kaitējuma Ls 1000 atlīdzināšanu.

[6] Tiesas sēdē pieteicēja norādīja, ka iesniegto kasācijas sūdzību uztur. Papildus norādīja, ka morālo kaitējumu saskata tajā apstāklī, ka pieteicējai kā sievietei tika izsniegts vīriešu formas tērps un tas, ka šāda rīcība ir notikusi ilgstoši. Par izsniegto formas tērpu pieteicēja norādīja, ka, piemēram, izsniegto vīrieša kreklu nevarēja normāli uzvilkt, žaketei savukārt bija savādākas šuves un pogas attiecīgi pretējā pusē nekā sieviešu apģērbam. Tas radīja neērtības šā apģērba nēsāšanā. Pieteicēja norādīja, ka ievērojot iepriekš minēto, apgabaltiesa nav pareizi atzinusi, ka pieteicējai nodarīts tikai materiāls zaudējums. Tas tomēr ir morāls kaitējums.

Senāts konstatēja, ka Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāvei, kas bija ieradusies uz tiesas sēdi, nebija derīga pilnvarojuma. Līdz ar to atbilstoši Administratīvā procesa likuma 342.pantam Senāts nolēma lietu izskatīt bez Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāves.

Motīvu daļa

[7] Lietā izšķirams jautājums, vai vīriešu formas tērpa piešķiršana sievietei var nodarīt morālo kaitējumu.

[8] Apgabaltiesa ir atzinusi, ka pieteicēja, pamatojot savu prasījumu par morālo kaitējumu, tomēr vairāk sliecās uz mantisko zaudējumu, kas tādējādi radījis arī morālas ciešanas. Mantisks zaudējums personai var radīt pārdzīvojumu, tomēr tā novēršana vai

atlīdzināšana rezultējas atlīdzinot tieši mantisko zaudējumu, proti, atlīdzinot to, ko personai bija nepieciešams nepamatoti tērēt (zaudēt) tieši no saviem ienākumiem. Tiesa atzina, ka pieteicēja arī nenorādīja uz kādiem vēl citiem konkrētiem papildu apstākļiem, kas šo zaudējumu rezultātā radušies.

No minētā Senāts secina, ka apgabaltiesa ir secinājusi, ka pieteicējai morālais pārdzīvojums ir radies tieši mantisko zaudējumu iestāšanās rezultātā, tas ir, ka pieteicēja iztērēja noteiktu daudzumu materiālus līdzekļus saistībā ar formas tērpu.

Tomēr Senāts tiesas sēdē pārliecinājās, ka pieteicēja morālo kaitējumu saista tieši ar pārdzīvojumiem, kas tai radušies vīriešu formas tērpa nēsāšanas laikā. Pieteicēja arī norādīja konkrētus apstākļus, kas par to liecina. Proti, izsniegto vīrieša kreklu nevarēja normāli uzvilkt, žaketei bija savādākas šuves un pogas attiecīgi pretējā pusē nekā sieviešu apģērbam. Tas esot radījis neērtības šā apģērba nēsāšanā. Par minēto Senāts norāda šādus argumentus.

[9] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 92.pantam ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. No minētās tiesību normas izriet, ka administratīvā procesa kārtībā persona ir tiesīga saņemt ne tikai atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem, bet arī par morālo kaitējumu.

Morālais kaitējums ir fiziskās personas ciešanas, kuras tai izraisījis būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums. Morāls kaitējums ir subjektīvs jēdziens, tie ir personas iekšēji pārdzīvojumi (*sal. Senāta 2008.gada 3.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-103/2008 13.punktu*). Proti, personas subjektīvas ciešanas, pārinodarījuma sajūta konkrētos faktiskajos apstākļos. Morālais kaitējums personai var tikt nodarīts arī tad, ja tai nav nodarīts mantiskais zaudējums vai personiskais kaitējums.

[10] Personas ģērbšanās ir personas privātās dzīves sastāvdaļa. Ar apģērbu persona izvēlas paust savu piederību noteiktam dzimumam, uzsvērt to vai tieši pretēji – padarīt neuzkrītošu, ar apģērbu tā arī var paust noteiktus uzskatus un izpaust savu identitāti. Personas tiesības izvēlēties apģērbu aizsargā Latvijas Republikas Satversmes 96.pants.

[11] Personas tiesības uz privāto dzīvi valsts var ierobežot, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību (Satversmes 116.pants). Ieslodzījuma vietu apsardze tieši skar sabiedrības drošības

intereses, tādēļ valsts var ar likumu ierobežot dienesta personu tiesības uz apģērba izvēli, nosakot pienākumu valkāt formas tērpu.

[12] Saskaņā ar Ieslodzījuma vietu pārvaldes likuma 28.panta otro un trešo daļu bija noteikts, ka ierēdnis saņem bezmaksas formas tērpu, kura aprakstu noteic Ministru kabinets, un citus dienesta pienākumu izpildei nepieciešamos piederumus Ministru kabineta noteiktajā kārtībā un apmērā. Ministru kabinets 2003.gada 30.septembrī izdeva noteikumus Nr.543 „Noteikumi par Ieslodzījuma vietu pārvaldes specializētā valsts civildienesta ierēdņu formas tērpu, atšķirības zīmēm un dienesta pienākumu izpildei nepieciešamajiem piederumiem un mantiskās apgādes normām" (turpmāk – Formas noteikumi).

[13] Formas noteikumu 1.pielikums paredzēja, ka Ieslodzījuma vietu pārvaldes specializētā valsts civildienesta ierēdņiem – vīriešiem un sievietēm – ir līdzīgi formas tērpi ar atsevišķām atšķirībām vasaras mētelī, žaketē un virskreklā (blūzē), kas izpaužas apģērba siluetā, pogu skaitā un pogāšanas virzienā. Savukārt ziemas virsjaka, virsjaka, pulovers, bikses, kombinētās bikses, puskombinezons, ziemas cepure nav atšķirīga atkarībā no dzimuma. Formas noteikumu 2.pielikums paredzēja izsniedzamo apģērbu normas – sievietēm un vīriešiem. Taču tika paredzēts, ka sieviešu svārku vietā atļauts izsniegt bikses. Atbilstoši 1.pielikuma 10.punktam bikses ir vienādas gan sievietēm, gan vīriešiem.

Tādējādi Senāts secina, ka pieteicējai bija tiesības saņemt sieviešu formas tērpu, lai arī – visai līdzīgu vīriešu formas tērpam.

[14] Nenodrošinot ar likumu noteikto tiesību, atbildētāja ir pārkāpusi pašas noteiktos tiesību uz privātās dzīves ierobežojumus, tādējādi pretēji tiesību normām aizskārusi pieteicējas ar likumu aizsargātās tiesības. Senāts jau iepriekš ir atzinis, ka pamattiesību aizskārums ir vērtējams kā būtisks personas tiesību aizskārums, tādējādi apgabaltiesas secinājums, ka pieteicējai nav nodarīts morāls kaitējums, ir nepareizs.

[15] Tā kā Senāts nevar izvērtēt lietas faktiskos apstākļus un noteikt aizskāruma būtiskuma pakāpi (aizskāruma intensitāti un ilgumu), tad lieta nododama izskatīšanai no jauna pēc būtības Administratīvajai apgabaltiesai.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments

n o s p r i e d a

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 16.jūnija spriedumu daļā par morālo kaitējumu un šajā daļā nodot lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja senatore	*(paraksts)*	V.Krūmiņa
Senators	*(paraksts)*	A.Guļāns
Senators	*(paraksts)*	J.Neimanis

NORAKSTS PAREIZS
Senatore V.Krūmiņa
Rīgā 2009.gada 26.martā